



Dierenarts Nienke Bijvoets en psycholoog Yvon Sweere hebben beiden een eigen praktijk als gedragstherapeut voor katten. Ze zijn aangesloten bij diergedragspecialist Tinley en schrijven artikelen over kattengedrag op basis van wetenschappelijke inzichten.

Wat maakt een kat tevreden?

Omgevingsverrijking en het bevorderen van kattenwelzijn.

De omgeving waarin een kat gehuisvest is, speelt een grote rol bij het welzijn van de kat en bij de ontwikkeling van gedragsproblemen. Het is dan ook belangrijk om de omgeving zodanig in te richten dat het welzijn van de kat bevorderd wordt.



Voedsel aanbieden in een doos met gaten stimuleert prooilokalisatie en prooivangstgedrag.

Omgevingsverrijking

Het aanpassen van de omgeving ter bevordering van het lichamelijke en psychische welzijn van een in gevangenschap levend dier wordt ook wel omgevingsverrijking genoemd. Het doel van omgevingsverrijking is het stimuleren van normale soortspecifieke gedragingen, het verminderen van abnormaal gedrag zoals bijvoorbeeld achter de staart aan jagen, en het bevorderen van het aanpassingsvermogen. Omgevingsverrijkingstrategieën kunnen in verschillende categorieën ingedeeld worden: sociale verrijking, voedselverrijking, verrijking met gebruik van speeltjes, fysieke omgevingsverrijking, zintuiglijke verrijking en cognitieve verrijking.

Sociale verrijking - soortgenoten

Het is bekend dat katten onder bepaalde omstandigheden in groepen kunnen leven en binnen zo'n groep sociaal gedrag kunnen vertonen zoals elkaar wassen, tegen elkaar aanwrijven, samen spelen, neus-neuscontact en lichamelijk contact tijdens rusten of slapen. Contact met soortgenoten kan dus goed zijn voor het welzijn van katten, onder voorbehoud dat ze goed gesocialiseerd zijn met soortgenoten en er geen competitie is om voedsel of andere bronnen. In multikat-huishoudens moeten er dus voldoende kattenbakken, waterbakjes, voerbakjes en schuil- en slaapplekken op verschillende plekken in huis aangeboden worden.

Familieleden vertonen meer sociale gedragingen naar elkaar dan niet verwante individuen. Katten profiteren dus misschien het meest van elkaars gezelschap als ze verwant zijn. Voor wat betreft het geslacht van de katten is het vanwege tegenstrijdige onderzoeksresultaten niet te zeggen wat de beste combinatie is. Vriendschappelijke relaties bieden meer mogelijkheden voor sociale gedragingen als elkaar wassen en tegen elkaar aanwrijven maar ook voor spel, wat gerelateerd is aan positief welzijn. De exacte invloed van sociale gedragingen op het welzijn van katten is echter nog niet bekend.

Sociale verrijking - mensen en andere dieren

Katten kunnen, mits ze gesocialiseerd zijn op mensen ook baat hebben bij interactie met mensen. Sommige katten geven de voorkeur aan aaien, borstelen en in handen zijn, terwijl anderen de voorkeur geven aan interactieve speelsessies met bijvoorbeeld speelhengeltjes. De manier van aaien heeft ook invloed op het eventuele verrijkende effect; katten blijken positiever of minder negatief te reageren op het aaien van het kopje dan de achterhand. Ook kan de tijdsduur van het aaien invloed hebben. Gevoelige gebieden zoals de buik moeten in ieder geval vermeden worden omdat dit agressief gedrag kan uitlokken. Verder is consequent en voorspelbaar handelen belangrijk voor een succesvolle kat-mens interactie. Uit onderzoek blijkt dat consequente en positieve behandeling door vaste verzorgers bij asielkatten zorgt voor vermindering van stress.

Bij contact met andere diersoorten, bijvoorbeeld een hond, is het belangrijk dat de dieren goed op elkaar gesocialiseerd zijn en op de juiste wijze aan elkaar geïntroduceerd worden. Uit onderzoek blijkt overigens dat een kat-hond relatie de meeste kans van slagen heeft als de kat al aanwezig is voordat er een hond bij komt.



Een klimpaal voorziet in de behoefte om te klimmen, te krabben, te springen en om de omgeving te overzien.

Voedselverrijking

De manier waarop katten gevoerd worden is meer afgestemd op mensen dan op katten. Het (onnatuurlijk bereide) voer wordt meestal een of twee keer per dag in een bakje aangeboden. Een dergelijke voermethode stimuleert geen natuurlijk eetgedrag, zoals het lokaliseren, vangen, doden en verwerken van prooi. Het gebrek aan zulke activiteiten draagt mogelijk bij aan het ontstaan van abnormaal gedrag, vooral bij katten in een omgeving zonder jachtmogelijkheden. Daarom wordt aanbevolen het voedsel anders aan te bieden waardoor de tijdsbesteding verandert en natuurlijk eetgedrag bevorderd wordt. Brokjes kunnen op verschillende locaties verstopt worden om zoekgedrag en beweging te stimuleren. Er kan gevoerd worden op korte regelmatige intervallen om het natuurlijke eetschema van de kat na te bootsen. Of er kan gebruik gemaakt worden van voerpuzzels, waaruit brokjes ontfutseld moeten worden zodat zowel prooi-lokalisatie als prooivangstgedrag gestimuleerd worden. Onderzoek heeft aangetoond dat voedselverrijking het fysieke welzijn van de kat verbetert – het blijkt bij dikke katten tot gewichtsverlies te leiden - maar de psychologische en gedragsmatige voordelen van voedselverrijking zijn vooralsnog anekdotisch.

Verrijking met gebruik van speeltjes

Tot nu toe is er nog maar een klein aantal studies uitgevoerd naar de invloed van speeltjes op het gedrag en welzijn van de huiskat. Wel is bekend dat er snel gewenning optreedt bij spel met voorwerpen en dat het regelmatig wisselen van speeltjes bij speelsessies voor meer succes zorgt.

Bij een vergelijkend onderzoek met tien verschillende soorten speeltjes bleek er een voorkeur te zijn voor een bewegend haarelastiekje aan een draadje. Dit komt waarschijnlijk doordat de bewegingen de laatste onderdelen van het jachtgedrag van de kat stimuleren; het najagen en/of grijpen van de prooi. Daarom kunnen regelmatige

interactieve speelsessies met speelhengels ook een goede uitlaatklep bieden voor deze onderdelen van het jachtgedrag. Een balletje in een baan bleek het minst interessant. Mogelijk omdat het niet echt gevangen kan worden, het balletje kan immers niet uit de baan verwijderd worden. Het gebruik van een laserlampje als verrijking is dubieus. Het stimuleert weliswaar soorteigen gedrag zoals het achtervolgen en bespringen van de prooi, maar een laserlampje staat niet toe dat de kat de jachtreeks volledig afmaakt met een vangst van de prooi. Daarom kan een laserlichtje frustratie oproepen.

Fysieke omgevingsverrijking

Aanpassingen in de fysieke omgeving kunnen op verschillende manieren het welzijn van katten bevorderen. Katten brengen een groot deel van de dag rustend en slapend door. Daarom is het belangrijk dat er voldoende slaapplekken zijn met de juiste ondergrond. Katten hebben een voorkeur voor materialen die een constante temperatuur houden, zoals stro, papier(snippen), jute, geweven stoffen, hout(krullen) en polyester fleec. Ook slapen ze niet graag op de grond. Een kat kan als een semi-boomdier worden beschouwd dat een deel van zijn tijd niet op de vloer maar op verhoogde oppervlakken

Naar buiten

In tegenstelling tot de binnenomgeving verandert de buitenomgeving continu waardoor katten die buiten komen voortdurend worden uitgedaagd en gestimuleerd. Buiten kunnen katten ook al hun natuurlijke gedragingen uitoefenen zoals krabben, klimmen, springen, onderzoeken en jagen. Het verdient dus de voorkeur om een kat toegang tot buiten te geven, onder de voorwaarde dat het veilig is en het niet tot teveel spanning en vechtincidenten leidt in katrijke buurten. Een tuin of een balkon kan eventueel afgezet worden, een balkon zou via een kattentrapje ook toegang kunnen geven tot het tuinleven op de begane grond. Dat wonen op de derde of zelfs de vierde verdieping geen belemmering hoeft te zijn, is te zien is op: <http://catladder.blogspot.com/>



Kattenladders zijn er in alle soorten en maten.
(Bron foto: <http://catladder.blogspot.com/>.)

doorbrengt. Vanuit veilige uitkijkposten zoals plankjes aan de muur, klimpalen en andere verhogingen kunnen ze onderzoeken wat er rondom gebeurt. Daarnaast bieden verhoogde constructies katten ook de mogelijkheid voor natuurlijke gedragingen als klimmen en springen. Voor het welzijn van de kat is het tevens belangrijk dat een kat controle kan uitoefenen op zijn omgeving en dat hij keuzemogelijkheden heeft. De beschikking over een vluchtroute, bijvoorbeeld een deur permanent op een kiertje, geeft een kat controle. Het stelt hem in staat te ontsnappen aan voor hem bedreigende situaties. Hetzelfde geldt voor verstopmogelijkheden zoals hogergeplaatste mandjes, dozen of kasten, dus plekken waar ze zich kunnen terugtrekken en zich in kunnen verbergen. Krabben is zowel natuurlijk markeergedrag als zelfverzorgingsgedrag (spieren uitrekken en de nagels in goede conditie houden). Katten moeten dus ook goede krabmogelijkheden aangeboden krijgen.

Zintuiglijke verrijking

Verschillende auteurs benadrukken het belang van visuele stimulatie, zoals toegang tot een raam met uitzicht op een stimulerende omgeving. Laboratoriumkatten blijken het grootste deel van de dag zittend op een hoge plaats voor het raam door te brengen, de activiteit in de hal bekijkend.

Televisiebeelden zijn mogelijk ook verrijkend; recent onderzoek toont aan dat katten die televisiebeelden aangeboden kregen het meeste aandacht hebben voor prooidieren, zoals kleine knaagdieren en vogeltjes, en soortgenoten in vriendelijke situaties. Hieruit is het echter lastig te concluderen of dit het welzijn van de katten verbetert. Situaties waarin een dier niet bij de bron van stimulatie kan komen of er geen interactie mee kan hebben, kunnen tot frustratie leiden.

Het gebruik van geuren kan ook verrijkende effecten hebben. In een studie naar de effecten van drie geuren (kattenkruid, lavendel en konijn) op het gedrag van katten in een asiel, bleek kattenkruid de meeste interesse bij de katten op te wekken. De katten hadden meer positieve interactie (snuffelen, hengelen, spelen) met een stukje stof geïmpregneerd met kattenkruid dan met de andere stukjes stof. Kattenkruid roept echter niet bij alle katten een reactie op; de typische kattenkruidrespons wordt door 50-70% van de katten getoond.

Een andere zintuiglijke verrijking kan kattengras zijn; sommige katten kauwen hierop, waarschijnlijk omdat het kan helpen bij het verwijderen van haarballen.

De effecten van auditieve stimulatie zoals de radio is bij katten nog niet onderzocht.

Cognitieve verrijking

Katten kunnen ook mentaal gestimuleerd worden door ze via (clicker) training dingen te leren. Training geeft een kat de gelegenheid om zijn probleemoplossend vermogen te gebruiken en het verstevigt de relatie tussen kat en eigenaar. Naast leuke kunstjes kunnen katten ook leren een reismandje in te gaan of leren allerlei handelingen te tolereren, zoals borstelen of nagels knippen. Hiermee is het welzijn van de kat uiteraard ook gediend.

